

ALGUNS ERRORS DEL NOMENCLATOR DERA VAL D'ARAN

Aitor CARRERA

1. PRESENTACIÓ

L'any 2003 el Conselh Generau d'Aran va publicar un document en el qual es fixaven gràficament gairebé nou-cents topònims de la Vall d'Aran, amb el títol de *Nomenclator dera Val d'Aran* (a partir d'ara, NVA). Per a la fixació gràfica d'aquells topònims teòricament es van fer consultes a una quinzena d'informants de diferents poblacions. Tanmateix, la recerca que paral·lelament hem dut a terme a la Vall d'Aran durant la darrera dècada i les informacions orals que tenim sobre la toponímia de la Vall d'Aran, fan que sigui necessari esmenar moltes informacions presents en aquell document, i modificar la fisonomia d'una bona colla de noms de lloc.

Tot seguit en corregim gairebé una quarantena. Esmenem doncs algunes de les representacions gràfiques defectuoses del *Nomenclator* aranès, potser les més escandaloses, els errors gràfics més flagrants, sense que això vulgui dir que hi hagi molts altres noms de lloc que calgui corregir. No ens encarreguem de fets que són estrictament formals (qüestions relatives a l'aglutinació gràfica dels diferents elements d'un topònim, presència o absència d'articles definits, ús de majúscula o minúscula en cas que hi hagi article, oblit de *a-* davant de casos amb R- inicial etimològica), ni tampoc d'alguns errors recurrents en el NVA com la confusió entre *arrius* i *barrancs*, l'ús impropï d'alguns genèrics (com *lac*; tanmateix, cf. *Estanh de Lauiejò*), la utilització de *tuc* en punts on diuen *tiron*, o bé l'ús i abús de *còth* en casos en què segurament s'usen altres formes importades (*còlh*, *còl*, *colhada*...). Hi farem alguna referència. Però ara no volem donar una llista dels errors més comuns en la representació dels topònims aranesos (això ja es va fer, en certa manera, a Carrera 2003a). Només volem corregir certes deficiències gràfiques associades a alguns topònims més o menys coneguts abans que es perpetuïn de publicació en publicació. De fet, una bona part de les representacions gràfiques deficientes que apareixen en el NVA ja han estat heretades de documents anteriors, sobretot de la cartografia catalana. Ordenem els topònims defectuosos a partir de la seua part específica. Després de la representació errònia actual (i després també de >), se cita la forma que cal considerar correcta.

En la presentació del NVA es parla de la polèmica provocada pel topònim *Vaqueira*, que una coneguda empresa ha convertit en *Baqueira* malgrat que sigui un derivat de *vaca* i que la vocal tònica sigui semioberta. Doncs bé, el cas de *Vaqueira* pot haver provocat més d'una guerra. Però de *Baqueires*, de topònims amb una representació gràfica deficient, malauradament a la Vall d'Aran n'hi ha una pila. Encara que no provoquin tanta polseguera.

2. INVENTARI DE TOPÒNIMS

-*Barranc d'Arribaèta* (NVA, p. 11) > *Barranc d'Arribahèta*. El nom aranès *Arribahèta* és paral·lel al català *Ribafeta*, amb *h-* gascona en comptes de *f-* catalana i llenguadociana. Cf. el que diu Joan Coromines (OC, IV, p. 279).

-*Bòsc d'Aubàs* (NVA, p. 13) > *Bòsc d'Aubars*. *Aubars* és una extensa zona al sud del terme de Bossòst, on hi ha *eth Bòsc d'Aubars*, però també *era Artiga d'Aubars*, *eth Plan d'Aubars*, *era Cabana deth Plan d'Aubars* o bé *era Trona d'Aubars*. Per a l'etimologia, Coromines (OC, II: 272-273).

-*Montanha de Barlonguèra* (NVA, p. 25) > *Montanha de Varlonguèra*. Conté *vath*, com *Varlongueta*. Cf. el que diem d'aquest topònim, tot seguit.

-*Pòrt de Barlonguèra* (NVA, p. 27) > *Pòrt de Varlonguèra*. Com la *Montanha de Varlonguèra*, amb *v* i no pas *b*.

-*Arriu de Barlongueta* (NVA, p. 9) > *Arriu de Varlongueta*. *Varlongueta* no és altra cosa que el resultat de **Vath Longueta* ([ball]- > [barl]-; cf. INSULA > *ièrla*), amb la forma pangscona *vath* ('vall'), avui desapareguda en profit del catalanisme *valh*, realitzat ['bal] davant de dental, d'on surt *Val d'Aran* (Coromines 1990, p. 314-315; Carrera 2003a, p. 203). Coromines (OC, VII, p. 436) ja va dir alguna cosa del topònim *Varlongueta*.

-*Còth de Baretja* (NVA, p. 18) > *Còth de Varetja*. La forma *Varetja* torna a ser un derivat de *vath* (<VALLIS), amb *-r-* intervocàlica en comptes de *-th* final (cf. OC, II, p. 350; o Grosclaude i Le Nail 2000, p. 187, amb informació de Nègre). El *Còth de Varetja* és una partida del terme de Bossòst. Molts l'anomenen *Clòt de Varetja* a causa de la decadència de la forma *còth*, però *Còth de Varetja* és una denominació ben viva.

-*Artiga deth Còth de Baretja* (NVA, p. 10) > *Artiga deth Còth de Varetja*. Cf. el que diem sobre *Còth de Varetja*.

-*Estanhòla deth Còth de Blanheuar* (NVA, p. 21) > ...*de Blanhivar*. La zona anomenada *Blanhivar* pertany a Pujòlo (comprovat *Blanhivar* a Bagergue) i no és lluny del Plan de Beret. És un col·lectiu de *blanhiu* o *blaniu*, el nom de la regalèssia de muntanya (cf. Carrera 2005, p. 320-327). A Bagergue el *Còth de Blanhivar* és ja el *Clòt de Blanhivar* a causa de la decadència de la forma *Còth* (cf. *Còth de Varetja* > *Clòt de Varetja*).

-*Pica der Gossetèra* (NVA, p. 26) > *Tuc dera Ossetèra*. El nom del NVA es deu referir probablement al lloc del terme de Bossòst. És ben probable que sigui un derivat de *os*. N'hi ha que diuen [φus]-, però és que [φ]- és justament un so inestable a començament de paraula davant de [u], almenys a Bossòst (cf. el que passa amb *gorga*; Carrera 2001, p. 41-42, 56; 2004, p. 116-117, 158).

-*Barranc de Güèrri* (NVA, p. 11) > *Barranc de Uèrri* o bé *deth Uèrri*. La zona anomenada *Uèrri* pertany al terme municipal de Canejan. Segurament es tracta d'un descendent de HORREUM amb diftongació de o (Coromines 1990, p. 600). No cal *g-*, ja que en aranès *uas*, *uart* o *ueu* –també amb diftongació de o inicial– es realitzen ['gwas], ['gwar] o ['gwew]. Coromines recollia ['gweri], amb [e] tònica, però ['gwEri] se sent almenys en els pobles que envolten Canejan.

-*Còth de Güèrri* (NVA, p. 18) > ...*de Uèrri* o *deth Uèrri*. Cf. el que es diu sobre *Barranc de Güèrri / de Uèrri* o *deth Uèrri*.

-*Estanh Nere de Güèrri* (NVA, p. 21) > ...*de Uèrri* o *deth Uèrri*. Cf. el que es diu sobre *Barranc de Güèrri / de Uèrri* o *deth Uèrri*.

-*Plan de Iès* (NVA, p. 26) > *Plan de Hièrs*. No té res a veure, probablement, amb el nom de la localitat gascona de Gès, al departament de Nauti Pirenèus, realitzada amb [j]-, i documentada com a 'Jes' durant el segle XI, i 'Ges' durant el XIV, ja que encara que Grosclaude i Le Nail (2000, p. 33) escriguin 'Iès', [j]- inicial deu ser simplement la correspondència del so prepalatal fricatiu sonor d'altres indrets gascons. Es tracta, segurament, d'un derivat de FENU, amb el

sufix *-ARIOS* (**he(n)èr* > **hièr*), paral·lel al *fenèr* que apareix just a l'altre costat del Pirineu, «vivíssim a tota Ribagorça, Pallars i més a l'est», i que indica «quasi sempre [...] paratges on no sols hi ha molta herba tendra sinó naixements d'aigua, degotissos o barranquets» (DECat, III: 949).

-*Arriu Joèu* (NVA, p. 10) > *Arriu Jueu*. Coromines (OC, IV, p. 465) ja va assenyalar l'origen del nom d'un dels rius més importants de la Vall d'Aran: «el nom aranès *Joèu* [sic] [...] ha de venir de *JOVEM*». Per tant, hi ha diftongació *o* > [we], la qual cosa vol dir que cal escriure *Jueu* en aranès. Curiosament la grafia del NVA sembla que imiti la peculiar grafia de Coromines.

-*Uelhs deth Joèu* (NVA, p. 34) > ... *Jueu*. Cf. el que es diu sobre *Arriu Joèu* / *Jueu*.

-*Lac de Laujò* (NVA, p. 23) > *Estanh de Lauejò*. La partida anomenada *Lauejò* pertany a Canejan, on eliminen [e] pretònica (i fan, doncs, com si el topònim fos *Laujò*). Tanmateix, la forma gràfica correcta ha de ser *Lauejò* per etimologia (derivat de *laueg*, 'allau'), i també perquè efectivament a Les pronuncien encara la pretònica, tot i que dissimilada ([lawɑ]-; i té doncs raó Coromines 1990, p. 531-532).

-*Mont-Romies* (NVA, p. 25) > *Monterromies*. Topònim recollit per Coromines (1990, p. 296) i realitzat [munteru'mies] a Pujòlo (Bagergue). És potser el resultat de *Monte* i *Arromies*, el primer amb manteniment d'àtona final (*eth Monte* no és un topònim excepcional en la part alta de la Vall d'Aran). En algun cas pot ser [munturu'mies], per assimilació de [e] pretònic a [u], fet gens extraordinari en aranès.

-*Coret de Oelhacrestada* (NVA, p. 17) > *Golhdecrestada* o *Golh(d)icrestada*. La representació aranesa *Oelhacrestada* és gairebé còmica, ja que *oelha crestada* significa 'ovella castrada'. El nom no té cap relació amb cap ovella privada d'òrgans reproductors o esterilitzada, sinó que és una deformació del topònim català *Coll de Crestada*, estudiat per Coromines (1983, p. 12). Soler i Santaló (1998, p. 208) ja el va recollir: «Güellicrestada».

-*Tuc de Pèdescauç* (NVA, p. 32) > ...*Pedescals*. És un topònim tan còmic com aquell *Oelhacrestada* que realment és *Golhdecrestada* o *Golh(d)icrestada*. La representació *Pèdescauç* és una ultraaranesització hipercorrecta de *Pèdescals*, 'peu de les calms', sense vocalització de -L- preconsonàntica (Coromines 1990, p. 56). Algú devia pensar que hom havia oblidat de vocalitzar la lateral i que el nom tenia relació amb el fet de llevar el calçat.

-*Bòsc Ombrèr e Pupelat* (NVA, p. 14) > *er Ombrèr* d'una banda, i *Popelat* d'una altra. La realització que sentim a Bossòst és [pupe'lat] (<**Poi Pelat*).

-*Bòrda des de Però* (NVA, p. 13) > *Bòrda des de Peron*. La forma *Peron* és un derivat diminutiu de *Pèr*, variant de *Pèir* (cf. *Sant Pèr* en algun poble aranès, i el conegut *Sant Pèr* del Comenge). *Ès de Peron* és un oicònim de la població de Bagergue. Per tant, de Pujòlo, on no queda cap rastre de -N' (Carrera 2003b, p. 60-61). A la localitat també hi ha *era Pala de Peron*, que tampoc no té cap relació –com pensen alguns– amb el país americà.

-*Barranc deth Pietà* (NVA, p. 12) > *Barranc deth Piatar*. La forma *Piatar* és un derivat de *piata*. Ja en parla Coromines (1990, p. 640).

-*Estanh deth Pietà* (NVA, p. 20) > ...*deth Piatar*. Cf. el que es diu sobre el *Barranc deth Pietà* / *Barranc deth Piatar*.

-*Còth de Pontner* (NVA, p. 18) > *Coret de Pog-nèr*. Entre Bausen i Les. El primer element és un antic producte de *PODIU* > *pog*, amb una solució africada final com les que encara avui hi ha en punts propers del Comenge (a Mèles ja es pot sentir *mag* per *mai*, per exemple). El segon element és un resultat de *NIGRU*. L'africada prepalatal sorda final del primer element va assimi-

lar-se, com és normal en aranès, a la nasal inicial del segon. Per això la seqüència inicial del topònim és [punn]-, i els encarregats del NVA devien pensar que hi havia algun pont per les muntanyes del Baish Aran (i això que en aranès hi ha *pònt*, i no pas *pont*...).

-*Tuc de Pontner* (NVA, p. 32) > ...*de Pog-nèr*. Cf. el *Còth de Pont-ner / Coret de Pog-nèr*.

-*Pònt de Rei* (NVA, p. 27) > *Pònt d'Arrei*. No és pas el primer cop que s'assenyala que *Pònt de Rei* és una representació centralista que no correspon a la realització local del topònim (cf. Carrera 2001, p. 64; Carrera 2004, p. 177-178), ni tampoc que en la zona en la qual apareix aquell nom de lloc la forma *arrei* és corrent (*eth Malh deth Arrei, es deth Arrei* en Bausen, als quals Temprado 2006., p. 75 dedica la representació bàrbara *Jarrei*).

-*Centrau de Pònt de Rei* (NVA, p. 16) > *Centrau de Pònt d'Arrei*. Cf. el que diem sobre *Pònt de Rei / Pònt d'Arrei*.

-*Cabana de Prüedo* (NVA, p. 15) > *Cabana de Pruedo*. La zona de *Pruedo*, amb [y] pretònica, pertany a Naut Aran. L'ús de dièresi en *i* i en *u* només és correcte després de vocal (Comission 1999 p. 8).

-*Coret de Prüedo* (NVA, p. 17) > *Coret de Pruedo*. Cf. el que es diu sobre la *Cabana de Prüedo / Cabana de Pruedo*.

-*Tuc de Pujastó* (NVA, p. 32) > ...*Pujastòr*. Topònim de Bossòst que no deu tenir cap relació amb *astoret*, el nom d'un ocell rapinyaire, malgrat el que digui Sarrieu (BL, s. v. *astôu*): «† *astôu* 'autour' (oiseau), a dû exister, car se retrouve dans le nom de lieu Pujastôu». Tampoc no deu tenir relació amb el basc *asto* 'ase', que Coromines (OC, IV, p. 159, 164) veu a *Eset* –no gaire lluny de la Vall d'Aran– o a *Astú*, a l'Aragó (ni tampoc *estu* o *esto* 'clos, pleta'). Una part deu ser el mateix que el pallarès *Tor*, fet [ˈtɔɾ] en aquella mateixa localitat, i a un conjunt de noms de lloc que designen «un lloc dalt d'un puig o turó, o bé un pas aturonat» (OC, VII, p. 294). Tots ells, segons Coromines, provenen d'una forma emparentada amb el català *turó* (*toron* o *turon* en occità: de la segona, l'aranès *tiron*). I deu fer falta suposar **Tòro* > *Tòr*, amb caiguda de la final (cf. *sòr* realitzat també sense consonant final al Comenge). Per tant, *Pujastòr* podria ser una típica tautologia toponímica: **Poi/pog + es Tòr* > **Pojestòr* > *Pujastòr*, amb la normal palatalització de [u] en [y] en aranès en certs contextos i el pas de [j] a [Z] en posició intervocàlica. Per tant, hi ha IPSU i cal -r.

-*Pujòla-Amellet* (NVA, p. 28) > *Pujòl-Amellet* o en tot cas *Pujòla-Amellet* (que tindria sobre l'altre l'avantatge que -l ja no seria excepcional). Es va parlar d'aquest topònim a Carrera (2003a, p. 200) i abans ho havia fet Coromines (1990, p. 272). El segon element conté *ametla*, mot que en aranès ha estat substituït pel catalanisme *amelha*.

-*Còth de Sendrosa* (NVA, p. 18) > ... *de Cendrosa*. Evidentment amb *c-*, però sorprenentment amb *s-*: Coromines (OC, V, p. 387).

-*Tuc de Sendrosa* (NVA, p. 32) > ...*de Cendrosa*. Com el *Còth de Sendrosa / Cendrosa*.

-*Tuc Gran de Sendrosa* (NVA, p. 33) > ...*de Cendrosa*. Com el *Tuc de Sendrosa / Cendrosa*.

-*Serís* (NVA, p. 29) > *Cerirs*. Tot i que avui s'utilitzi *ceridèr* a tota la Vall d'Aran, després de travessar la frontera política el nom del cirerer ja és *cerir*. El topònim pertany justament al terçó dels Quate Lòcs, al costat del Comenge.

-*Còth deth Tuc Gran de Sendrosa* (NVA, p. 18) > ...*de Cendrosa*. Cf. el que es diu sobre el *Còth de Sendrosa / Cendrosa*.

3. BIBLIOGRAFIA

BL SARRIEU, Bernard, *Bocabulari Luchones*. Publicat en nombrosos números de la revista *Era Bouts dera Mountainho* des de 1960 i fins a la seua desaparició. Són probablement fragments del diccionari inèdit de Sarrieu.

CARRERA, Aitor (2001). *Toponímia de Bausen e des Quate Lòcs*. Vielha: Conselh Generau d'Aran.

CARRERA, Aitor (2003a). «Les representacions gràfiques dels topònims occitans», *XIX Col·loqui de la Societat d'Onomàstica*. Teulada, desembre de 2002, p. 189-207.

CARRERA, Aitor (2003b). «Una aproximació a les varietats geogràfiques de l'occità de la Vall d'Aran», *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes XLVI (Miscel·lània Joan Veny 2)*, p. 43-66.

CARRERA, Aitor (2004). *Microtoponímia occitana. Estudi lingüístic d'ua mòstra gascona (Bausen e es Quate Lòcs)*. Lleida: Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Lleida. Treball de recerca de doctorat inèdit. 241 p.

CARRERA, Aitor (2005). *Elements de variació diatòpica en el gascó de l'alta conca de la Garona. Afers de vocalisme en l'occità de la Vall d'Aran*. Lleida: Departament de Filologia Catalana i Comunicació. Tesi doctoral inèdita. 581 p. i 140 cartes.

COMISSION DE CÒDI LINGÜÍSTIC (1999). *Normes ortogràfiques der aranés*. Vielha: Conselh Generau d'Aran.

COROMINES, Joan (1983). *Toponímia de la Vall de Boí*. Barcelona: Societat d'Onomàstica.

COROMINES, Joan (1990). *El parlar de la Vall d'Aran. Gramàtica, diccionari i estudis lexicals sobre el gascó*. Barcelona: Curial.

DECat COROMINES, Joan (1980-2001). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. I-X. Barcelona: Curial.

GROSCLAUDE, Michel; LE NAIL, Jean-François (2000). *Dictionnaire toponymique des communes des Hautes-Pyrénées*. Tarba: Conseil Général des Hautes-Pyrénées.

NVA CONSELH GENERAU D'ARAN (2003). *Nomenclator dera Val d'Aran*. Vielha: Conselh Generau d'Aran.

OC COROMINES, Joan (1989-1997). *Onomasticon Cataloniae*. I-VIII. Barcelona: Curial.

SOLER I SANTALÓ, Juli (1998). *La Vall d'Aran (1906)*. Tremp: Garsineu. [Reproducció de la primera edició, de 1906].

TEMPRADO, Santiago (2006). *Bausén [sic]. Un valle, un río, un pueblo, un señorío*. Vielha: l'autor.